

Молодіжна девіантність: соціологічні інтерпретації

1. Кримінально-панічна проблематизація молоді
2. Психоаналітичні концепції молодіжної девіантності
3. Функціоналістські тлумачення молодіжної девіантності
4. Етнографічні дослідження чинників молодіжних девіацій
5. Внесок Чикагської соціологічної школи в дослідження молодіжних девіацій

Надзвичайно популярним напрямком як у західній так і у вітчизняній соціології була та залишається концептуалізація молодіжної ідентичності крізь численні дискурси девіантності.

Усі концепції цього напрямку проаналізувати неможливо. Ми зупинимось лише на деяких з них.

1. Кримінально-панічна проблематизація молоді. Ця концепція сформувалась як окрема течія академічної думки наприкінці 19 ст. Ми вже говоримо про те, що саме у цей час молодь з'являється на вулицях зростаючих індустріальних міст Європи та північної Америки, що вимагало окремого (позасімейного чи позасусідського) контролю з боку суспільства.

Історія моральних панік щодо молоді починається з першого використання терміну «хуліган». Є різні версії походження цього слова. У 1898 р. воно почало з'являтися у звітах Лондонської поліції щодо девіантної поведінки молоді на вулицях Британської столиці. Хуліган походить від прізвища ірландця Патріка Хуліхана (Хулігана) – крадія та дебошира. Він очолював банду, представників якої дуже часто затримували на вулицях лондонського передмістя.

Наприкінці 19 ст. молодіжні угруповання з'являлися у всіх великих містах Англії. За цих умов хуліганство стає не просто порушенням громадянського порядку, а надзвичайно поширеною соціальною проблемою робітничої молоді.

Як суспільство та держава реагували на цю проблему? На протигагу молодіжним бандам в Англії створювалися різноманітні молодіжні організації: скаутський рух, мета якого – фізичний, духовний та інтелектуальний розвиток молодих людей; Союз дітей вулиці, Християнські асоціації молодих людей тощо. Це були переважно напіввоєнні організації, вони використовували саме такі (напіввоєнні) методи роботи з молоддю, їх часто залучали до насильницького приборкування вуличних виступів молоді.

2. Психодинамічна концепція молодіжної девіації (розвивалася в межах Чикагської соціологічної школи, функціоналізму, теорії раннього розпізнання злочинності). Так, представники Чикагської школи вбачали причини зростання молодіжної злочинності в міському середовищі;

переселенці із сільської місцевості, об'єднуючись у молодіжні угруповання боролися за свої території.

Особлива увага приділялася формуванню молодіжних банд в американських нетрях (трущобах): вивчалися механізми спадкоємності норм та цінностей цієї культури (культури трущоб), передача традицій від одного покоління до іншого.

Роботи Трешера та Уайта. Дослідники пояснювали молодіжні девіації втратою молоддю соціальних норм, ігноруванням ними, конструюванням нею так званого «природного світу».

3. Функціоналісти звертались до концепту аномії. Дюркгейм – про соціально дезорієнтоване середовище. Мертон – девіантна поведінка є наслідком розвитку між домаганнями особистості та наявними можливостями для їхньої реалізації. Девіантна поведінка притаманна молоді з бідних районів міст, яка не може досягти своїх цілей легітимними шляхами.

4. Етнографічні дослідження молодіжних угруповань почалися у 40-50-х рр. ХХ ст. з критики тези функціоналістів про те, що молодь за своєю природою схильна до девіантної поведінки. Функціоналісти вбачають причини девіантної поведінки молоді у девіантній соціалізації (кримінальна сім'я). П. Штомпка говорив про хибну соціалізацію.

Дослідники, що вдаються до етнографічних методів, вважають, що молоді люди самі обирають цей шлях у житті. Американський дослідник Коен вважає, що вуличне, дуже часто кримінальне угруповання молоді є, так би мовити колективним вирішенням загальної проблеми, характерної для всієї малозабезпеченої молоді – проблеми статусу.

5. Особливу роль у дослідженні молодіжних девіацій належать до Чиказькій школі. Її представники виходили з того, що:

- 1) Злочинність – це результат блокування доступу до матеріальних та культурних цінностей: освіти, влади, доходу, статусу, престижу. Молодіжні субкультури девіантні у своїх результатах, а у тих змістах та значеннях, які молодь, зокрема підлітки, вкладають у них (так вважав і Р. Мертон).
- 2) Злочинці умисно перевертають домінуючі в суспільстві цінності, які обмежують їхні можливості. Вони роблять це для того, щоб «вписати» свої невдачі у певний ціннісний контекст загальнопредметних досліджень (Коен).
- 3) Злочинність - це аспект культури нижчих пластів, тому девіантність появляється лише при порівнянні з цінностями середнього класу (Міллер).
- 4) Злочинність включає до себе певні «недоречні», так би мовити невідомні вислови, які поділяють усі без виключення (у суспільстві в цілому), але існують як приховані (латентні) соціальні цінності.

Девіацію викликає, провокує наклеювання ярликів. Молодіжні угруповання злочинні через реакцію на них з боку моральної влади суспільства (вчителів, в поліції, соціальних працівників, мас-медіа) (Беккер).

Британські соціологи вслід за американськими дослідниками вважають, що девіантні молодіжні субкультури є субкультурами робітничого класу. Молода людина із робітничого класу вчиться в поганому класі, поганій школі, скажімо, представники середнього класу, щоб знайти роботу.

Англійські соціологи вважали, що девіантні стилі є нонконформістськими і цей нонконформізм є «спротивом через ритуали». Це не просто жест підлітків супротив батьків, але й конфронтація з владою середнього класу, а, отже, певне ствердження робітничої ідентичності.

Емпіричні дослідження девіантної поведінки молоді. Найчастіше вивчається молодь наркоманів. Студентство як найбільш ризиковенна група щодо вживання наркотиків.

Дослідження харківських соціологів (... , Рущенко, Сердюк). УІСД ім. Яременко (ін'єкційні наркомани). Злочинність – Рущенко. Самогубство – найбільш ... група підлітків (хлопці) 17-22 роки. Чому? Кол. самогубства на початку 1990 рр. (приклади ХНУ).